

no rectius lectori de commentario illo adhuc inedito possit constare. « *Hildebrandus junior exponit Evangelium S. Matthæi* ms. in bibliotheca Lambethana. S. Scripturæ ubertatam atque plenam, omnibus ex æquo Christianis paratam, sæpius deprædicat. Hinc illam comparat cum fermento, in mitione integra farinæ massa animatur; cum margarita, pro cuius acquisitione omnia sunt vendendum vinea, in quam Dominus omnes confertim servos ad operandum immisit; cum talento, quod peregre profecturus universis servis negotiandum concedidit; denique cum prandio, ad quod omnia hominum genera invitari voluit. Sic enim scribit lib. VIII, homil. 64, in illud Matthæi capite invitatis quod prandium meum paravi: *Prandium est doctrina justitiæ, et verba celestium mysteriorum de Dei Filio. Ex omni igitur lege, et ex omnibus prophetis et Scripturis, mensam S. Scripturæ orationis in qua mensa, doctrina omnis justitiæ et diversorum mysteriorum: quia diversi cibi sunt. Magnitudo et abundantia divinatorum mysteriorum, quinimo cibi animarum, in mensa sanctæ Scripturæ invenitur.* Expositionem istam Hildebrando cardinali, qui postea Gregorius VII fuit, debere credidit vir doctissimus Allixius, qui ex ea descriptum de Eucharistia fragmentum edidit in Præfat. ad Joannem Parisiensem longe a Gregorii VII genio ac sententia abludit istius libri auctor. Ille hæreticos et Ecclesiæ adversarios ferro flammaque excindendos clamavit, et exemplo præivit; clavium potestatem Petro Christo datam super omne fas nefasque extulit; Ecclesiam super Petrum fundatam esse constanter et ordinem monasticum, cui impense favit, summo sibi studio addictum habuit. Iste e contra hæreticos nequaquam mulcandos esse contendit; de clavium potestate haud minus sobrie sensit quam Petrus, quod omnibusque ex æquo apostolis datam fuisse docet; Ecclesiam non super Petrum, sed super Christum solummodo ædificatam esse asserit: et monachorum ordinem Pharisæis semel atque iterum comparans, eorum tonsuram, vestes religiosas et vigiliis vellicat (lib. VI, homil. 42 et 50; lib. I, l. 69). His adde, Gregorium VII preces lingua populo ignota factas maxime comprobasse. Noster Hildebrandus ejusmodi orationem non obscure improbat, ad illud Matth. XXIII: *Excolantes culicellum autem glutientes: Væ vobis, ad quos vitia Pharisæorum pervenerunt! Quia in tonsura, et orationis, et orationis labiorum, et jejuniis et vigiliis quibusdam nos quasi bonos ostendimus. Et cum sumus, quid aliud quam vitia olera decimamus; et relinquimus dilectionem Dei et proximi, justitiam, et simplicitatem, et humanitatem, puram in Spiritu sancto orationem, et alia virtutum germina?* quod rem extra omne dubium ponit, noster Bernardum citavit, Gregorio VII inferiorem. Ecclesiam enim vitia insectatus, ista subinfert: *Lege librum domini Bernardi Claravallensis abbatis de Schismate, valde bonum, quem scripsit Eugenio papæ, ibi plenius invenies descriptos errores malorum pontificum.* Hildebrandus itaque junior quidam hujus expositionis auctor fuit. Istum circa sæculi duodecimum collocavimus, tum quod certior calculus desit; tum quod et codicis ms. ætas, et loquendi modo modus, illi ætati optime conveniant. » Hæc V. C. Henricus Warthonus.

APPENDIX SECUNDA.

WIBERTUS ANTIPAPA (CLEMENS III).

NOTITIA HISTORICA.

(CIACCONI, *De Vitis pontificum Romanorum*, pag. 340.)

is tertius, Parmensis, Guibertus de Corri- A ad S. Petrum x Kal. Aprilis Dominica Palmarum
a vocatus, archiepiscopus Ravennas ab anno 1084. Cardinales fecit viginti novem, episco-
p II factus, olim imperatoris Henrici IV pos quatuor, presbyteros decem, et diaconos quatuor.
us, et, eo auctore, in schismate Romanus Obiit Romæ in arce S. Angeli post Kal. Septembr.
creatus, contra Gregorium VII et ejus anno 1101; sepultus Ravennæ in cathedrali ec-
es Victorem III, Urbanum II, et Pascha- clesia, et non longe post corpus ejus, exhumatum
eo imp., sedit annos 21, menses et dies jussu Paschalis II, combustum est.
creatus Brixini in Noricis a triginta episco- Schisma in Romana Ecclesia pessimum vicesi-
maticis, auctore Henrico IV imp., vii Kal. mum tertium.
a II, indictione III; coronatus Romæ

NOTITIA DIPLOMATICA.

(JAFFÉ, *Registra Romanorum pontificum*, pag. 443.)

berti bullis has sententias reperimus: B VERBO DOMINI COELI FIRMATI SUNT, CONFIRMA HOC, IST TERRA ET PLENITUDO EJUS; — CON- DEUS, etc. (8).
C, DEUS, QUOD OPERATUS ES IN NOBIS (7); et: